

Öğretmenlik Meslek Etiği Üzerine Bir İnceleme

DOI: 10.26466/opus.666967

*

Başak Coşkun* - Mustafa Çelikten**

* Dr. Öğretmen, Sümer Fen Lisesi, Kocasinan/ Kayseri/ Türkiye

E-Posta: alasubisunt@gmail.com

ORCID: [0000-0002-0042-7130](https://orcid.org/0000-0002-0042-7130)

** Prof., Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: celikten@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0001-7966-3912](https://orcid.org/0000-0001-7966-3912)

Öz

Felsefi bir disiplin olarak etik uzun bir geçmişe sahiptir. Meslek etiği ve etik kodların oluşturulması ile ilgili de hatırı sayılır bir birikim vardır. Ancak okula ve öğretmene yüklenen yeni anlamlar etik tartışmaların yeniden ele alınmasına ve özellikle öğretmenlik meslek etiğinin bugünkü durumunu tartışma ihtiyacını doğurmuştur. Bu çalışmada bu ihtiyaca cevap vermek amaçlanmıştır. Özel olarak, etik ve meslek etiği kavramı üzerine tartışmaları sunmak, çeşitli ülkelerdeki öğretmenlik meslek etiği kodlarını değerlendirmek, meslek etiği eğitiminde gelinen noktayı ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada derleme yöntemi kullanılmıştır. Derlemeden elde edilen bulgulara göre, öğretmenliğin hem mesleğin profesyonel statüsü için hem de mesleğin 'ahlak uğraşı' olması ve kültür taşıyıcı rolü gereği meslek etiği kodlarının oluşturulması oldukça önemlidir. Etik kodlarla ilgili belgeler meslek birlikleri, devlet organları veya kurumlar tarafından oluşturulabilir. Öğretmenlik meslek etiği kodlarının dayandığı değerlerin tartışılması ve kodların güncellenmesi gerekmektedir. Sadece kodların oluşturulması etik davranan öğretmenler yetiştirmek için yeterli değildir, etik tutum, davranış ve kararlar için etik eğitiminin gerekli olduğu kabul görmektedir. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de eğitim fakültelerinde etik konusunda ders koymak konusunda genel olarak bir isteksizlik veya uygulamalarda tutarsızlık görülmektedir. Post modern dünyanın değerler karmaşası içinde etik eğitimin gerektiği platformlarda tartışılması ve bu tartışmaların öğretmen yetiştirme uygulamalarına yön vermesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: etik, öğretmenlik meslek etiği, etik eğitimi

A Review on Professional Ethics in Teaching

*

Abstract

As a philosophical field of study ethics has a long history. There is a considerable amount of literature in professional ethic and ethical codes, as well. However, the changing status of school and teaching require ethics to be revisited and discussions to be made particularly on teachers' professional ethics in todays' context. This study aims to contribute to the discussions needed. Specifically, aiming to review the discussions on conceptual definitions of ethics and professional ethics, to commentate on professional ethical codes in teaching in different countries, to portray the current situation of ethics education, the study employs review method. According to the results of the review, developing ethical codes in teaching profession is of great importance both for the professional status of it and the fact that it is a "moral endeavor" itself and a culture bearer. Ethical codes can be developed either by professional unions, governmental agencies or institutions. Yet, it is a necessity to have discussions on what values these codes are built upon and how they should be updated accordingly. Although developing ethical codes is a fundamental step, it isn't a guarantee of having teachers demonstrate ethical dispositions, behaviors and make good and right decisions. To fulfill these aspirations, it is widely accepted that teachers should have formal education on ethics. Similar to the worldwide trend, in Turkish faculties of education there is a reluctance and incongruity in including a course on ethics. In the chaotic environment of postmodern era, it is urgently suggested that the discussion on teaching of ethics should be done duly and these discussions should shape teacher training practices.

Keywords: *Ethics, professional ethics in teaching, ethics education*

Giriş

Günümüzde okul, öğrencilik veya öğretmenlik kavramlarına, elli değil on yıl önce olduğundan bile çok farklı anlamlar atfedildiği söylenebilir. Eğitimde uluslararası sınavların getirdiği etiketlenme kaygıları (theguardian.com), gelişen teknolojiyle birlikte öğretmenlerin bilgi aktarma merkezi olmaktan çıkması (Karagöz, 2013), sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla sosyal gerçeklerin daha görünür, bilinir olmaya başlaması (Saraçoğlu, 2014) kamu yönetiminde hesapverebilirliğin artması (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011) öğretmenlerin yeni rollere bürünmesine sebep olan ve bazı tutum ve davranışları sergilerken daha dikkatli davranmalarını sağlayan etkenler arasında sıralanabilir. Bunların bir sonucu olarak, eğitimde belli akademik standartlara erişme ve öğrenciyi bütün olarak geliştirme bazen aynı anda sağlanabilse de, bazı durumlarda biri diğerinin aleyhine gelişim gösterebilmektedir. Öğretmenler, velilerin (Yiğit ve Bayraktar, 2006), siyasi otorite gruplarının (Yiğit ve Bayraktar, 2006), sendikaların (Gül, 2007), dini grupların (Tezcan, 2013) eğitim üzerinde yarattığı baskılarla (Akt. Urun ve Toker-Gökçe, 2015) öğretmenliğin ne olması gerektiğine dair mesleki doğrular arasında sıkışabilmektedirler. Bu durumda öğretmenlerin neye veya kime göre değil belli standartlara uygun davranması, belli etik ilkeleri şiar edinmeleri hem kararlarını daha kolay almaya hem de kararlarını gerekçelendirmelerinde elzem olacaktır.

Bu dinamiklerin yanısıra Malone'a (2019) göre son 20 yılda öğretmenlerin görevi kötüye kullanma vakalarında dünya çapında daha önce görülmeyen bir artış yaşanmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin azımsanmayacak ölçüde etik dışı davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir. Aksoy'un (1999) öncü çalışmasında, Türkiye'de öğretmenlerin sergilediği etik dışı davranışlar arasında, öğrenciler arasında etnik ya da dini ayrımcılık yapmak, diğer öğretmenler hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak, bir öğrenci hakkındaki gizli bilgileri ve sorunları sınıf arkadaşlarına açıklamak, sınıf önünde öğrenciyi aşağılamak, öğrenciler arasında ekonomik düzeyi bakımından ayrımcılık yapmak, öğrencileri kendileri yokken aşağılamak, geç kalmak veya erken ayrılmak suretiyle öğretim zamanını kesintiye uğratmak, özel işlerini derste yapmak gibi davranışlar sıralanmıştır (Akt. Altınkurt ve Yılmaz, 2011).

Öğretmenlerin etik dışı davranışları konusunda daha sonra yapılan birçok çalışma (örneğin Arslan-Namlı, 2017) sonucunda, Türkiye’de öğretmenlerin etik dışı davranışları hiçbir zaman veya nadiren sergiledikleri sonuçları gözlenmiş olsa da, bazı etik dışı davranışların bir kere dahi sergilenmesinin- örneğin öğrenciyle uygun olmayan yakınlık kurma- oldukça büyük bir yıkıcı etkisi olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Nitekim öğretmenlerin basına yansıyan etik dışı davranışlarının, sadece okul çapında değil toplumsal çapta yarattığı etkiler açıkça hissedilmektedir. Kasımoğlu ve Kuru-Çetin’in (2015) öğretmen ve yöneticilerin basına yansıyan etik dışı davranışlarını inceledikleri araştırmasında eğitimcilerden öğrencilere yönelik cinsel istismar ve şiddet vakalarının en sık yansıyan haberler olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Eğitimden beklentilerin değişmesi ve öğretmenlerin meslek etiğine aykırı davranışlardaki artış veya bu davranışların görünürlüğünün artması, öğretmenlik meslek etiğinin tekrar tartışılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmada, etik ve meslek etiği kavramı üzerine tartışmaları sunmak, çeşitli ülkelerdeki öğretmenlik meslek etiği kodlarını değerlendirmek, meslek etiği eğitiminde gelinen noktayı ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem

Etik ve meslek etiği kavramı çevresindeki tartışmaları sunmak, çeşitli ülkelerdeki öğretmenlik meslek etiği kodlarını değerlendirmek, meslek etiği eğitiminde gelinen noktayı ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada derleme yöntemi kullanılmıştır. Derleme yönteminde belli bir konudaki mevcut durumu ortaya koymak amaçlanır. Derleme makaleler, başkalarının çalışmalarından veya deneylerinden elde edilen sonuçların özetlenmesiyle oluşturulur. Genel eğilimlerin tanımlanması veya daha geniş çaplı, genel çıkarımlara varılması amacıyla yazılır. Etkili bir derleme birikmeye devam eden bilgi için sağlam bir yapı oluşturur, kuram geliştirmeyi kolaylaştırır, ihtiyaçları ortaya çıkarır. Derleme yönteminin bir türü olan alanyazın derlemenin tercih edildiği bu çalışmada Türkiye’de öğretmenlik meslek etiği ile ilgili başlıca araştırmaların eserleri (örneğin Aydın, 2012) ve akademik veritabanlarından ulaşılan çalışmalar veri kaynakları oluşturmuştur. Bu kaynaklardaki veriler çeşitli temalar

altında, betimsel bir yolla yorumlanarak raporlaştırılmış ve çeşitli çözüm önerilerine işaret edilmiştir.

Bulgular

Etik ve meslek etiği kavramının tanımı, öğretmenlikte meslek etiğinin yeri, meslek etiği kodları ve öğretmenlik meslek etiği kodları gerekliliği ve örnekleri, meslek etiği eğitimi üzerine tartışmalar araştırmanın bulgularını oluşturmuştur.

Etik Kavramı

Aydın'a (2012) göre etik kavramı her geçen gün hayatımızda daha fazla yer işgal etmektedir. Tüm insan eylemleri etik değerler kapsamında değerlendirilmeyeceği gibi etik değerlerle ilgisi olmayan herhangi bir insan etkinliğinden söz etmek de bir hayli güçtür. Ancak etik kavramının kullanması kolay açıklanması zor kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Bu zorluklardan biri, etik kavramının sıklıkla ahlak kavramıyla bir arada veya birbiri yerine kullanılmasından gelir. Etik ile ilgili tanımlarda ahlakla aynı anlamı taşıyormuş gibi bir yaklaşımın olduğu bazı tanımlar olduğu görülmektedir. Örneğin Sabbagh (2009) etiği "Ahlak kavramı veya antik Yunanca'da "ethikos"- alışkanlıktan doğan anlamına gelen etik neyin doğru veya yanlış, iyi veya kötü, değerli veya değersiz olduğunun değerlendirilmesidir" şeklinde tanımlayarak, bir kavramın diğerinin yerine kullanılabilmesi izlenimini vermektedir. Ahlak ve etik kavramları arasındaki ayrım her zaman belli ölçüde bulanık olsa da (Özlem ve Özkan, 2014, Akt. Bodur, 2017), Aydın (2012) iki kavram arasında ihmal edilemeyecek ölçüde farklılıklar olduğuna dikkat çekmektedir.

Ahlak ve etik kavramlarının birbirinden ayrı anlamları yanısıra, her iki kavramın çoklu şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Temel tanımlar incelendiğinde, bir tanıma göre ahlâk; bir kişinin, grubun, halkın, toplumsal sınıfın, ulusun, kültür çevresinin vd. belli bir tarihsel dönemde tüm rasyonel kişilere hitap eden ve insanların yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, buyruk, yasak ve tasarımlar topluluğu veya ağı olarak bir yaşama biçimini, bir eylemler alanını, bir informel kamusal sistemi ifade eder (Gert, 1999, Akt. Bodur, 2017). Etik ise "insanın

dünyadaki varoluş amacına odaklanarak insan doğası için iyi olanla kötü olanın neler olduğunu belirginleştiren; insanın gerek kişisel gerekse toplumsal yaşamda karşı karşıya geldiği sorunları bütün unsurlarıyla enine boyuna ele alıp çözüm önerileri ortaya koyan; temelleri ile yasaları başta olmak üzere, değere konu olan bütün bir yaşam alanını her yönüyle inceleyen; her durumda varoluşla ilintili doğru ilke ve bilgilere erişerek yeni etik yaklaşımları önermek amacıyla yürütülen ussal ve eleştirel bir sorgulama biçimini” ifade eder (Güçlü, 2003). İki kavram arasındaki fark incelediğinde görülür ki, ahlâk esasen her toplum düzeninde bir biçimde var olan, kişiye verili olan, çoğunluk sorgulamadan geçirilmeden ve pasif bir şekilde aldığı kurallar, normlar, değerler ve idealler bütünüdür. Bu normlar bazı zamanlarda alçaltıcı bile olabilir, kişi bu ahlak normlarını sorgulamadan hayata geçirerek yaşayabilir. Bunun karşısında ise kişi, bununla yetinmeyip, bu normları sorguladığı veya reddettiği, çoğu kez taşıyıcısı olmaya veya hayata geçirmeye gayret gösterdiği değerlerin anlamı üzerinde düşünmeye, sorgulamaya, ahlâki kavramların gerçekte ne ifade ettiği/etmesi gerektiğini didikleme, dile getirmeye, tartışmaya başladığında genel ahlaklılık düzeyini aşmış artık etik yoluna girmiş olacaktır (Cevizci, 2003). Dolayısıyla etik, ahlâkın felsefi düzlemde incelenmesi ve ahlâk kategorilerimizin bir eleştirisidir (Feldman, 2000).

Ahlaktan ayrıldığı noktaların yanında Kuçuradi (2003) ‘etik’ sözcüğünün günümüzdeki tartışmalarda kullanıldığı üç ayrı ana anlamı olduğunu belirtmiştir. Şöyle ki, etik sözcüğü bazen ahlâk anlamında, yani; belirli bir grupta, belirli bir zamanda, kişilerin birbirleriyle ilişkilerinde değerlendirmelerini ve eylemlerini belirlemeleri beklenen değerlendirme ve davranış normları sistemleri anlamında kullanılıyor. İkinci anlamda ‘etik’ sözcüğü, bir yazılı normlar bütünü, bir grup insanın belirli amaçlarla oluşturduğu norm bütünlüğü anlamında kullanılıyor. Üçüncü olarak, ‘etik’ sözcüğü bir de, insansal bir fenomen olan etik fenomeni hakkında doğrudan doğruya yanlıştır bilgi ortaya koyan ya da koyması beklenen felsefe dalını da dile getirmek için kullanılıyor. Kuçuradi (2003) bu üç ayrımın kavramın anlaşılması için yapıldığını, birbirlerini dışlayan bir ayrım olmadığını da ekliyor. Örneğin özellikle ikinci kullanımın işaret ettiği ahlâkların ve ahlaklılık bildirgelerinin ya da “meslek etiklerinin” yaşamımızda önemli bir yeri vardır; ama felsefi bilgiyle oluşturuldukları ve değerlendirildikleri takdirde ve kendilerine özgü işlevleri bilindiği

takdirde yaşamdaki doğru yeri bulacaktır. “Meslek etikleri” oluşturabilmenin asgarî koşulları ise felsefî etik değer bilgisi ve normlara ilişkin epistemolojik ve aksiolojik bilgidir.

Meslek Etiği

Meslek etiği, özellikle doğrudan doğruya insanla ilgili mesleklerde uyulması gereken davranış kuralları olarak tanımlanabilmektedir. İş hayatındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler ve standartların toplamına mesleki etik denilir. Meslek etiği, belirli bir meslek grubunun, meslek üyelerine emreden, onları belli kurullarla davranmaya zorlayan kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünüdür (Aydın, 2012).

Mesleki bir etkinliğin veya hizmetin toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için bir özdenetimden geçmesi önemlidir. Bu noktada, mesleki etik bir çeşit özdenetim işlevi görür. Kuçuradi'ye (2003) göre meslek etiği, diğer bazı yararları yanında, yasaların türetilmesinde önemlidir. Etik kodlar kişileri eylemde bulunmak zorunda oldukları, ama hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları durumlarda, kamu yaşamında -ulusal ve uluslararası düzeyde, insan onurunu korumayı garanti altına alması da, koruma olasılığını artırır.

Öğretmenlikte Meslek Etiği

Öğretmenler başta olmak üzere tüm eğitimcilerin hem meslek hem de özel yaşamlarında belli ahlaki ve etik standartlara uyması gerektiği kabul edilmiştir. Birçok öğretmen etik eğitimini almaksızın etik ilkelere uygun davranırsa da, uygun olmayan davranışların da azımsanmayacak düzeyde sergilenmektedir.

Doğası gereği “ahlak uğraşı” olduğu kabul edilen öğretmenlik için meslek etiği özel bir önem taşımaktadır. Nitekim, Plato ve Konfüçyüs gibi antik düşünürlerden, Rousseau ve Dewey gibi modern yazarlara ve güncel birçok araştırmacının da kabul ettiği gibi “öğretmenlik ürünün kalitesine göre değerlendirilebilen mekanik performans dizisi” olmaktan öte çeşitli ahlaki amaçlara hizmet eden bir “misyon” veya bir “çağrıdır”

(Sockett, 1993; Hansen, 2001, Akt. Sabbagh, 2009). Sabbagh'a (2009) göre öğretmenlerin ahlaki uygulamalarında yer vereceği doğrudan veya dolaylı biçimde binlerce yol vardır. Örneğin, öğretmenler öğrencileri davranışlarından ötürü ödüllendirebilir veya cezalandırabilirler, dolayısıyla bir davranışın diğerinden daha iyi veya kötü olduğu kararını verirler. Belli becerileri öğrenmeye teşvik edip potansiyellerini belli biçimlerde geliştirirken hangi yeterliklerin daha önemli olduğu düşüncesini iletirler. Başarı standartlarının ne olduğu öğrencilerin hayattaki temel seçimlerini etkiler. Ayrıca dürüstlük, sabır veya tolerans gibi değerler için çabalanması gerektiği görüşünü öğrencilere aktarabilirler veya aktarmayabilirler. Tom (1984), öğretmenlik mesleğinin etik olarak nitelendirilebilmesinin iki önemli gerekçesinden bahseder. Bunlardan ilki, öğretmenliğin bir eşitsizlik ilişkisi üzerine kurulu olması, diğeri de öğretmenin öğretim planı hazırlarken sürekli seçimler yapmak durumunda olması ve bu seçimlerin de açık veya örtük olarak bazı istendik sonuçları yansıtmasıdır. Tom'a (1984) göre mesleğin temelini oluşturan öğretmen ve öğrenci ilişkisi özünde etik bir ilişkidir.

Meslek etiği kodları ve öğretmenlik meslek etiği kodları gerekliliği ve örnekleri.

Etik kodların oluşturulması iki bakımdan gereklidir: bunlardan ilki profesyonellik gerektiren bir mesleğin, meslek olarak dikkate alınması için etik kodlarının olması gereklidir. Örneğin İngiliz Sosyal Hizmetliler Birliği etik kodlarına "Sosyal hizmetin profesyonellik gerektiren bir uğraş olduğunu" belirterek başlamışlar, yani etik kodların oluşturulması sebebinin mesleğin profesyonellik gerektirmesine dayandırmışlardır (Smith, 1998). Bu yaklaşımın mesleğin statüsünü yapılandırmak veya geliştirmek olduğu söylenebilir. İkinci olarak da etik kodlar toplumsal bir açıklamadır. Bu açıklamada bir meslek üyesinin mesleğiyle ilgili olarak güncel becerilere sahip olduğu, müşterilere veya hizmet alanlara karşı cinsiyet, etnik köken vb. ne olursa olsun ayırım yapılmayacağı, meslek üyesinin bilgi ve yeteneklerini insanlık dışı amaçlar için kullanmayacağına dair topluma teminat verir (Smith, 1998).

Ülkemiz dâhil tüm dünyada öğretmenliğin özel uzmanlık gerektiren bir meslek olduğu kabul edilmektedir. Öğretmenlerden de, doğal olarak, profesyonelliğin gerektirdiği bir tutumla davranmaları beklenmektedir. Profesyonellik ise 1) mesleki uygulamaları tanımlayacak ve bunlara yol gösterecek bilgi, beceri ve tutuma sahip olmayı; 2) mesleğin üyeleri ve

mesleğin sunduğu hizmetlerden yararlanan toplum tarafından istenilen davranış standartlarına bağlılığı; 3) üyeleri meslekle ilgili aldıkları kararlarda topluma adına sorumlu tutabilecekleri süreçleri; 4) toplumla ilişkilerde mesleğin “doğru” ve “iyi” addettiğini teşvik için üyelerin bağlılığını kapsamaktadır (O’Neill ve Bourke, 2010). Profesyonelleşmenin bu dört gereği etik kodların geliştirilmesiyle sağlanabilir. Foucault’ya (1977) göre etik kodlar 1) meslek gruplarının meslekle ilgili arzu edilen davranışlarla ilgili ideallerini ifade eder; 2) mesleği icra eden bireylerin kendi uygulamalarını paylaşılan değerler bakımından değerlendirmesini sağlar; 3) günlük uygulamaların meslek içinden ve meslek dışından denetlenmesini sağlar; 4) mesleği icra edenlerin öz düzenleme ile doğru disiplini kazanmasını sağlar (Akt., O’Neill ve Bourke, 2010). Bu açıdan bakıldığında etik kodların oluşturulması hem meslek statüsü, üyesi ve geleceği yararına hem de mesleğin sunduğu hizmetten yararlanan toplum için gereklidir.

Freeman’a (2000) göre mesleki etik kodlar kişilerin bireysel karakter ve ahlaki ile mesleği icra eden üyelerin uymakta hemfikir oldukları standartları arasındaki köprüdür. Etik kodlar profesyonellerin müşterilerine, birbirlerine ve topluma karşı sorumluluklarını tanımlar ve meslek mensuplarının toplumun yüksek beklentilerine uygun davranacağını garantisini verir (Freeman, 2000). Frankel’e (1989) göre mesleklerin otonomi arayışı ve toplumun hesapverebilirlik talebi arasındaki gerilim ahlaki olarak belirsiz durumlarda mesleki uygulamalar için hem bir temel hem de rehber görevi olan mesleki etik kodların geliştirilmesine yol açmıştır. Boddington (2017) etik kodların gereğini başka bir açıdan açıklamıştır. Bir mesleğin üyeleri müşterilerin ve genel toplumun sahip olmadığı belli becerilere, bilgi ve kapasiteye sahiptir. Bu durum meslek profesyoneliyle diğerleri arasında güç eşitsizliği ve korunmasızlık yaratır. Etik kodlar mesleki gücün kullanımıyla verilebilecek potansiyel zararlar en aza indirmeyi amaçlar.

Birbirlerinin yerine kullanılsalar da Smith’e (1998) göre etik kodlar ve mesleki esaslar (veya meslek ilkeleri) birbirinden ayırmak gerekir. Etik kodlar genel etik prensipleri kısa şekilde ifade ederken meslek esasları belli durumlarda ne yapılacağına dair daha detaylı bir rehberlik sunar. Ancak uygulamada bu iki kavramın birbirinden pek de fazla ayrılmadığı görülebilir. Frankel’e (1989) göre ise amaçlarına bağlı olarak üç çeşit etik kod

bahsedilebilir. Bunlar, ideal, eğitsel ve düzenleyici kodlar şeklinde isimlendirilebilir. İdeal etik kodlar kişinin uzmanlığını insanlığın iyiliği için kullanmasında yol gösterici olacak ve teşvik edecek maddeleri kapsar. Doğru veya yanlış gibi kavramlara odaklanmak yerine, bu kodlarda vurgu başarıya tam anlamıyla ulaşılmasıdır. Eğitsel kodlar ise meslekte çeşitli hususların anlaşılmasına yardım etmektedir. Bu kodlar mesleki uygulamalarda karşılaşılabilecek etik sorunları çözmekte yararlıdır. Üçüncü olarak düzenleyici veya rıza temelli (compliance-based) etik kodlar, uygulamalar için rehberlik etmenin yanı sıra, kodları ihlal etmenin yaptırımlarını da ifade eder. Amerikan Psikologlar Birliği (APA) etik kodlarında hem ideal hem de düzenleyici etik kodlara yer verdiğini belirtmiştir. APA'ya göre ideal ve düzenleyici etik kodlar arasındaki fark ideal kodların mesleğin ideal durumu ve amaçlarıyla ilgili, düzenleyici kodların ise psikologların uymak zorunda olduğu gereken kurullarla ilgili olmasıdır (Benkhe, 2004).

Sabbagh'a (2009) göre öğretmenlikte etik çalışmaları eğitim uygulamalarına yol gösterebilecek ve öğretmenlerin yaşayabilecekleri ikilemlerim altında yatan ahlaki değerlere odaklanmıştır. Etik değerlerin öğretmen rolünü tanımlayan davranış kodlarına ne şekilde dönüştürüleceği konusuna daha az ilgi gösterilmiştir. Bu durum öğretmenlikte ahlaki değerlendirmelerin ne denli sıklıkla yapılması gerektiği düşünüldüğünde şaşırtıcıdır. Nitekim öğretmenler bağımsızlık, saygı, edep ve güven gibi konularda öğrencileri geliştirme, kültürü aktarma, öğrencilere vatandaşlığa hazırlama, hayata anlam katma gibi hemen hepsi etik konuları ve ikilemleri kapsayan rollere sahiptir.

Ahlaki değerlerin etik kodlara aktarılmasının güçlüğüne rağmen birçok ülkede ve öğretmen meslek birliğinde öğretmenler için meslek etik kodları geliştirilmiştir. Öğretmenlerden beklenen standartların yüksek olması ve sıkı denetim mekanizmalarıyla bilinen İngiliz eğitim sisteminde etik kodların Eğitim Departmanı tarafından "Öğretmen Standartları: Okul liderleri, personeli ve yönetim birimleri için rehber" adlı bir metinle oluşturulduğu görülmektedir. İngiltere'de kariyerin hangi basamağında olursa olsun tüm öğretmenleri kapsayan bu belgede etik kodlar "öğretme" ve "kişisel ve mesleki davranışlar" olarak iki gruba ayrılmıştır. Öğretme başlığı altında sekiz ana madde ve 35 alt madde bulunmaktadır. İkinci grupta ise ana madde olmaksızın detaylı biçimde yazılmış üç

madde bulunmaktadır. İngiltere’de öğretmenlerin öğretme ile ilgili uygulamaları gereken ana etik kodlar şunlardır (Britanya Eğitim Departmanı, 2013) :

Öğretmen,

1. Öğrencilere ilhan veren, motive eden ve zorlayan yüksek beklentiler oluşturmalıdır (3 alt madde).
2. Öğrencilerin ilerlemesini ve çıktılarını teşvik etmelidir (5 alt madde).
3. İyi düzeyde alan ve müfredat bilgisine sahip olmalıdır (5 alt madde).
4. İyi yapılandırılmış dersler planlamalı ve öğretmelidir (5 alt madde).
5. Bütün öğrencilerin güçlü taraflarına ve ihtiyaçlarına hitap edecek şekilde öğretimi adapte etmelidir (4 alt madde).
6. Değerlendirmeyi doğru yapmalı ve verimli kullanılmalıdır (4 alt madde).
7. İyi ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamak için davranışları etkin biçimde yönetmelidir (4 alt madde).
8. Sınıf dışındaki mesleki sorumluluklarını yerine getirmelidir (5 alt madde).

Bu belge alt maddeleriyle incelendiğinde öğretmeyle ilgili olarak “öğrencilerden beklenen pozitif tutum, değer ve davranışları öğretmenin kendisinin de devamlı biçimde sergilemesi”, “öğrencileri kendi yaptıkları çalışmalar için sorumlu ve bilinçli bir tutum sergilemeye teşvik etme”, “branş fark etmeksizin öğretmenin okuma, konuşma ve İngilizcenin doğru kullanımını teşvik etme konusunda bir anlayış sahibi olması ve sorumlu davranması”, “öğrenmeye ve entelektüel meraka sevgisi geliştirme”, “müfredat tasarımı ve uygulamasına katkıda bulunma” gibi hem ideal (öğrenmeye sevgisi) hem eğitsel (örneğin öğretmenin müfredata katkıda bulunabileceği) hem de düzenleyici maddeler (örneğin ders planı geliştirme) bulunduğunu söylemek mümkündür.

Kişisel ve mesleki davranışlar alanında ise öğretmen (orijinal metinde olduğu gibi sayı yerine madde işaretleri kullanılarak açıklanmıştır)

- Öğretmenler aşağıdaki davranışlarla (alt 5 madde) okul içinde ve dışında toplumun mesleğe olan güvenine ve yüksek etik standartlar ve davranışlarına uygun biçimde hareket etmelidir.

- Öğretmenler çalıştıkları okulun değerleri, politikaları ve uygulamaları hakkında doğru ve profesyonel bir farkındalık içinde olmalıdır ve işe devam ve dakiklik konusunda yüksek standartları korumalıdır.
- Mesleki görev ve sorumlulukları belirleyen yasal çerçeveleri anlamaları ve bunlara uygun davranmaları gerekmektedir.

Kişisel ve mesleki alanda da öğretmenlerin “velilerle etkili iletişim kurması” gibi daha ideal veya eğitsel sayılabilecek, “yasal çerçeveleri bilme ve buna uygun davranma” gibi daha düzenleyici etik maddeler olduğunu görmek mümkündür.

Türkiye’de eğitimciler için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan “Eğitimciler için Mesleki Etik İlkeler” adında etik kodlar bulunmaktadır (MEB, İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, 2015). Bu belgede etik kodların “Öğrenciler ile İlişkilerde Etik İlkeler”, “Eğitim Mesleğine İlişkin Etik İlkeler”, “Eğitimcilerle İlişkilerde Etik İlkeler”, “Veliler ile İlişkilerde Etik İlkeler”, Okul Yönetimi ve Toplum ile İlişkilerde Etik İlkeler”, “Okul Yöneticilerinin Öğretmenler, Öğrenciler ve Veliler ile İlişkilerinde Etik İlkeler” şeklinde altı başlıkta sunulduğu görülmektedir. Öğrencilerle ilişkiler altında sekiz madde ile açıklama yapılmış eğitim mesleğine ilişkin etik kodlar ise yedi maddeyle açıklanmıştır. Öğrencilerle ilişkilerde kullanılan temalar 1) sevgi ve saygı, 2) iyi örnek olma, 3) anlayışlı ve hoşgörülü olma, 4) adil ve eşit davranma, 5) öğrencinin gelişimini gözlemleme, 6) öğrenciye ait bilgileri saklama, 7) menfi psikolojik durumları yansıtmama, 8) kötü muameleden kaçınma şeklindedir. Öğretmenlik mesleğine ilişkin olarak ise ana temalar 1) mesleki yeterlilik, 2) sağlıklı ve güvenli eğitim ortamı sağlama, 3) mesai ve ders saatlerine uyma, 4) hediye alma, 5) kişisel menfaat sağlama, 6) özel ders verme, 7) bağış ve yardım talebinde bulunma şeklinde sıralanmıştır. Diğer alt gruplarda herhangi bir tema ile açıklama yapılmadan genel etik hatlar açıklanmıştır. Bu belge incelendiğinde “eğitim ve öğretim faaliyetleri başlangıcından son aşamasına kadar, sevgi ve saygı üzerine dayalıdır” gibi ifadelerle eğitsel nitelikte maddelerin yanında “Öğrenciye ait bilgileri ailesi dışında kimseye paylaşmaz” gibi düzenleyici maddeler bulunduğu görülmektedir. Ancak bu belgede tartışılacak maddeler de bulunmaktadır. Örneğin “Eğitimci, kişisel, ailevi ve çevresel nedenlerle üzüntü, sıkıntı, mutsuzluk gibi kişisel durumlarını öğrencilere yansıtmaz ve onları açıklamaz”

ifadesi bulunmaktadır. Öğrencilerle kişisel travmaların – örneğin bir yakını kaybetmek- ölçülü bir biçimde paylaşılmasının nasıl etik dışı bir durum oluşturacağı tartışmalıdır. Her iki belge de tartışmaya açık maddeler olması gayet doğaldır, nitekim yeni gelişmeler ve anlayışların ışığında her etik kod belgesi yenilenmeli ve düzenlenmelidir.

Öğretmenlik etik kodlarının oluşturulmuş olması mesleğe rehber olması bakımından büyük bir önem arz etmekle birlikte Freeman (2000) etik kodların pratikte yerini bulamadığını iddia etmektedir. Yazara göre, etik kodların oluşturulması araştırma odaklı uzmanlar için yararlı olabilir ve ilgili öğretmenler için yol göstericidir. Ancak, öğretmenlerin öğrenciler, veliler ve meslektaşlarıyla gündelik ilişkilerinde karşılaştıkları sorunlara hitap ettiği söylenemez. Etik kodları yorumlarken her öğretmenin kendi değerlerine göre yorumlaması da muhtemeldir. Bu doğrultuda yorumda ve uygulamada birlik sağlamak için etik eğitimi gereklidir.

Öğretmenlik Meslek Etiği Eğitimi

Etik eğitiminin gerekliliği tartışmaları neden, ne ve nasıl tartışmaları çevresinde şekillenmiştir. Başka bir deyişle, öğretmen yetiştirmede etik eğitimin neden gerekli olduğu, verilirse içeriğinin ne olması gerektiği ve ayrı bir ders mi yoksa müfredata entegre mi sunulacağı tartışılmaktadır. Aydın (2012) buna yeni bir tartışma daha eklemiştir; etik eğitiminde değerlendirmenin nasıl yapılacağı.

Öğretmen eğitiminde etik eğitimin gerekli olduğunu savunan görüşlerden biri, öğretmenliğin profesyonel bir meslek olmasında temel gereklerden birinin etik normlarla ilgili bilgi olduğu görüşüdür (Soltis, 1986). Bu görüşe göre, birey bir meslek grubunun üyesi olduğunda, sadık kalınması gereken genel bir amacı ve geçmişi olan meslek toplumuna katılır. Geçmişi olan bir meslek grubunun üyesi olmak mesleği icra edenlerin kendi öznel sezgilerinin ötesine geçebilmeleri ve “profesyonel” yargılara varabilmelerini sağlamaktadır (Soltis, 1986). Bu doğrultuda öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesi adına, öğretmen eğitiminde etik prensiplerin açık bir biçimde öğretilmesi gerekmektedir (Campbell, 2013). Etik eğitimi savunan diğer bir görüşe göre ise öğretmenlik insanların gelişiminde o kadar büyük bir etkiye sahiptir ki, bu çerçevede temel olarak ahlaki sorumluluğu olan bir iştir ve öğretmenin öğrenciyle temas

halinde yaptığı hemen her eylemin ahlaki bir ağırlığı vardır (Fenstermacher, 1990). Herbart'a (1917) göre bilim olarak pedagoji iki disipline dayanır, bunlar psikoloji ve etikdir (Akt. Colnerud, 2006). Freeman'a (2000) göre hesapverebilirlik, özerklik ve profesyonel olarak kabul görme ile gelen ve gittikçe artan denetim mekanizmalarına uyum sağlayabilmeleri için öğretmen adaylarına meslek etiği eğitimi vermek kritik öneme sahiptir. Öğretmen yetiştirme sürecinin öğrencilere, mesleğe ve topluma karşı öğretmen adaylarını "iyi bir öğretmenin nasıl davranacağı" soruna cevap verebilecek donanımda yetiştirme sorumluluğu vardır. Bu bakımdan etik, öğretmen yetiştirmede bir eklenti gibi görülmemeli, kenarda tutulmamalıdır; tam tersine hizmetöncesi eğitimin köşe taşı olmalı, programın ilk yıllarında okutulmalı, sistemli bir biçimde gözden geçirilmelidir (Freeman, 2000). Malone'a (2019) göre hiçbir bilgisi ve hatta tanışıklığı bile olmadan öğretmenlerin etik kodlara uygun hareket etmesi nasıl beklenebilir? Bu şartlar altında eğitimde etik kararların insan haklarını korumak için tasarlanmış etik kodlara değil, kişisel çıkarlara uygun alınmasına şaşmamak gerekir. Kuçuradi (2003) etik değer koruyarak yaşayabilmek ve mesleğimizi etik değer koruyarak yapabilmek için, normlardan ziyade etik değerlerin ve etik değerlerin felsefi bilgisine dayanan felsefi bir eğitime ihtiyaç vardır. Çünkü ancak böyle bir eğitim, yüz yüze geldiğimiz durumlarda, insan onurunun nerede tehlikede olduğunu gören bir göz kazanmamıza yardımcı olabilir.

Öğretmenlere etik eğitimin gerekliliği geniş ölçüde kabul edilse de etik eğitiminde hangi içeriğin nasıl verileceği daha fazla tartışılmaktadır. Strike'a (1990) göre öğretmenlerin etik eğitiminde öğretmen adaylarına gelecekteki mesleklerindeki "toplumsal ahlaki dili" öğretilmelidir (Akt., Maxwell ve Schwimmer, 2016). Ancak bu dilin kavramlarının kapsamını ve hangi somut durumlarda nasıl uygulanacağı muhakeme yeteneği de gerektirir. Bu yüzden etik eğitimi uygulamayı da kapsamalıdır. Nitekim öğretmenlerin birey olarak iyi karakterli olması mesleklerini etik sorumlulukla yerine getirebilmeleri için yeterli değildir. Öğretmen çok iyi bir birey olmakla birlikte sahip olduğu mesleki rolden beklenen etik standartların farkında olmayabilir veya yanlış yorumlamış olabilir (Maxwell ve Schwimmer, 2016). Johnson, Vare ve Evers'a (2013) göre öğretmen eğitimi programları hakkaniyetli olmak ve her çocuğun öğrenebileceğine inancı başta olmak üzere, etik tutumları en iyi şekilde nasıl geliştirebileceğine ve

bu tutumları sınıftaki günlük uygulamalarındaki yansımaların nasıl değerlendirileceğine odaklanmalıdır.

Araştırmacılar öğretmenliğin temel olarak ahlaki doğasına dayanarak, ideal şartlar altında, etiğin öğretmen yetiştirme programlarında ayrı bir ders olarak değil entegre biçimde öğretilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak burada ideal şartlar altında vurgusu önem taşımaktadır. Çünkü diğer dersler içinde entegre biçimde etik eğitimi için programların çok iyi tasarlanmış olması gereklidir. Bu yüzden öğretmen adaylarının sadece mesleki etiğe ayrılmış bir ders almasının daha doğru olacağı kabul edilmektedir (Campbell, 2013). Çünkü ayrı bir ders olarak alınmadığında etik konuların diğer konular arasında sıkışıp kaybolacağı veya bu alanda yeterli bilgisi olmayan öğretim görevlileri tarafından verileceği düşünülmektedir (Maxwell ve Schwimmer, 2016).

Etik eğitiminin gereği geniş çapta kabul görmüş olsa da, bu kabul öğretmen yetiştirme programlarında yeterince uygulama bulamamıştır. Öğretmen yetiştirme programlarında etik eğitimi bir ders olarak veya entegre bir biçimde okutulmamaktadır. Bu durumun bir sebebi öğretmen eğitimcilerinin programlarına etik eğitimi dâhil etmek istememesidir. Bu isteksizliğin altında öğretmen adaylarına bu dersi koymanın onlara ahlaksız veya güvenilmez olduklarına, öğretmenlik mesleğinin etik dışı davranma riskine açık bir meslek olduğuna dair bir mesaj verdiği düşüncesidir (Maruyama ve Ueno, 2010). Başka bir sebep de, lisans eğitimine bir ders daha koyulmasının öğretmen yetiştirmede ek bir yük olarak görülmesidir. Örneğin Amerika'da öğrenciler halihazırda kurumsal ve eyalet düzeyinde lisans şartlarını karşılayabilmek için oldukça yoğun bir eğitimden geçmektedirler (Freeman, 2010). Diğer sebepler ise şöyle sıralanmıştır 1) hızlı teknolojinin getirdiği etik sorunların tıpla kıyaslandığında eğitimde nadir olarak ortaya çıkacağı; 2) işletmelerle kıyaslandığında eğitimle ilgili etik vakaların kamuoyuna çıkma olasılığının az olduğu; 3) zorunlu bir etik dersi koyulduğunda öğretmenlerin etik zorunlulukları ve sorumlulukları konusunda eğitim fakülteleri çapında bir uzlaşma olması gereği ve 4) eğitimin sosyal temelleri gibi derslerde etik eğitiminin zaten verildiği ve bu dersin fazla olacağı düşünceleri bulunmaktadır (Maxwell ve Schwimmer, 2016). Ayrıca öğretmenlerin karşılaşacakları etik ikilemlere hitap edebilecek etik kodları oluşturmak zaten zordur (Freeman, 2000) bu durum eğitimin içeriğiyle

ilgili uzlaşmazlık yaratma ve etik dersinden kaçınılmasına sebep olabilmektedir.

Türkiye’de, öğretmenlik lisans programları ile ilgili 2006–2007 düzenlemesinde, öğretmenlik meslek etiği konusuna vurgu yapılmaktadır. Düzenlemede, Avrupa’da ve Amerika’da öğretmen eğitimi programlarında yer alan mesleki etiğin kazandırılmasına yönelik seçmeli derslerin açılması da önerilmiştir (Altınkurt ve Yılmaz, 2009). Bu doğrultuda ülkemizde lisans düzeyinde etik eğitimi konusunda ilerleme kaydedildiği söylenebilir ancak bir tutarlılık olduğu söylenemez. 2019-2020 akademik yılı için eğitim fakültelerinin programları incelendiğinde bir üniversitede İngilizce Öğretmenliği Lisans programında “Eğitimde Etik ve Ahlak” dersi verilirken, aynı üniversitenin Matematik Öğretmenliği Lisans Programında ne zorunlu ne seçmeli derslerde etik dersi görülmemektedir (erciyes.edu.tr). Benzer şekilde Orta Doğu Teknik Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Lisans Programında Eğitimde Etik ve Ahlak dersi verilirken, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Matematik Öğretmenliği Lisans Programında bu ders bulunmamaktadır (metu.edu.tr). Değil üniversitelerarası, fakülte içinde dahi etik eğitimi konusunda uygulama birliği olmadığı görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Her şeyin “kabul edilebilir” olduğu post modern çağda eğitimin ne olduğu ve ne olması gerektiği en popüler tartışma konuları arasındadır. Eğitimden beklentiler arttıkça öğretmenler üzerinde baskılar da artmaktadır. Baskılar karşısında doğru kararlar almaya ve bu doğrultuda “doğru nedir?” tartışmalarına belki de her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim üzerinde etkili olan bu denli fazla değişkenin arasında, dönüp zaman zaman öze bakmak, gelip geçici kuvvetlerin değil mesleğin özünde hangi ilkelerin eğitimcilere yön göstermesi gerektiğini yine ve yeniden sorgulamak önem taşımaktadır. Muhakkak ki bu tartışmalar ancak etik tartışmalarıyla birlikte yürütülürse amacına ulaşacaktır.

Süre gelen etik tartışmalarına katkıda bulunan bu çalışma, ahlak ve etik arasındaki ayrımın etiğin toplumsal ahlaki kabulleri olduğu gibi kabul etmek yerine, bunları alıp sorgulayan, tartışmaya açan bir disiplin olduğunu göstermektedir. Ancak Kuçuradi’nin (2003) etik kavramını

kullanım bakımından üç türde ele alınabileceğini öne sürdüğü de görülmüştür. Üzerine uzlaşmaya varılmış tek bir etik tanımı yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Genel olarak “doğru nedir?” tartışmasının “mesleki olarak doğru nedir?” tartışmasına odaklandığında meslek etiği alanına geçildiği, meslek etiği kodlarının mesleğin profesyonelleşmesinin bir gereği olarak kabul edildiği gibi (Foucault, 1978, Akt. O’Neill ve Bourke, 2010) denetim işlevinin olduğu da (Freeman, 2000) görülmektedir. Frankel (1989) ise mesleki etik kodların sadece denetim amacı eğitsel amaçlar taşıdığına dikkat çekmiştir. Farklı kültürleri ve normları olan genellikle etnik veya dini kaynaklarla bir arada bulunan toplumlar gibi, bir mesleğin üyeleri – aynı mesleği icra etmenin gereği ve sonucu olarak - o mesleğin toplumunu oluşturmaktadır. Bu mesleki toplumun da kendine has kültürü, dili, değer ve normları vardır. Ancak meslek mensuplarının mesleğin mevcut normlarına uymakla yetinmeyip, kendi özünde “iyi” ve “doğru” olanın ne olduğuna dair tartışmaları yapmaları ve bu ilkelere uygun davranışları gerekmektedir. Bu sorgulama mesleğin sunduğu hizmetten yararlananlara ve topluma karşı bir sorumluluktur. Bu doğrultuda meslek etiği kodlarının mesleğin profesyonelleşmesinde bir mecburiyet, yeni üyelerin doğru biçimde sosyalleşmesinde bir harita, belirsiz durumlarda ise referans olduğu söylenebilir. Öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesinde de etik kodların oluşturulmasının bir tercihten öte bir gereklilik olduğu savunulmaktadır (O’Neill ve Bourke, 2010). Ancak çeşitli birlikler veya devlet kurumları tarafından öğretmenlik mesleği etik kodlarının oluşturulmuş olması, öğretmenlerin bu kodlara uygun davranacağını garantilemez. Türkiye’de alanyazında özdeğerlendirmeye başvuran çalışmalarda öğretmenlerin etik dışı tutum ve davranışları sergileme düzeyleri oldukça düşük gözlenmekle birlikte (Arslan-Namlı, 2017), öğretmenlerin basına yansıyan etik dışı davranışlarıyla ilgili çalışmalar (Kasımoğlu ve Kuru-Çetin, 2015) etkisi büyük olan etik dışı davranışların varlığına işaret etmektedir. Etik kodlara uygun davranmayı hiçbir güç garantileyemezse de, lisans düzeyinde etik eğitiminin etik kodlara uygun davranabilecek öğretmenlerin yetişmesi için başvurulabilecek en iyi yöntem olduğu kabul edilmektedir (Campbell, 2013). Bu kabulün uygulamalara yansımadağı gözlenmiş; Türkiye’de eğitim fakültelerinde etik eğitiminin bazı bölümlerde ders olarak yer bulduğu bazı bölümlerde ise yer verilmediği görülmüştür. Etik

eğitimiyle ilgili olumsuz yargılar (Maruyama ve Ueno, 2010), öğretmen yetiştirmede ders yükünün hâlihazırda ağır olması (Freeman, 2010) bu durumun altında yatan sebeplerden bazılarıdır.

Bu araştırma öğretmenlik meslek etiğiyle ilgili tartışmalara katkıda bulunmakla birlikte kaynakları daha çok kuramsal çalışmalara kapsamaktadır. Bu çerçevede araştırmacılara öğretmenlerin etik algısı, öğretmenlerin etik davranışları sergileme düzeyiyle ilgili meta-analiz ve sistematik derleme çalışmaları yapmaları önerilmektedir. Uygulayıcılara ise, Türkiye’de öğretmenlik meslek etiği kodlarının yeniden tartışılması ve kodların gerçek etik ikilemleri yansıtacak biçimde düzenlenmesi ve hem etik kodların bilgisinin hem de etik kodlara uyma gerekliliğine dair inancın artırılması için gerekli adımların atılması önerilmektedir. Bu doğrultuda lisans düzeyinde etik eğitiminde uygulama birliği sağlanması öncelikli adım olmalıdır.

Sonuç olarak, etik ve meslek etiği tartışmaları uzun süredir yapılmaktadır ancak etik eğitimiyle ilgili uygulamalara tam olarak yansımamıştır. Doğal olarak etik eğitiminin nasıl daha verimli olacağı, nasıl değerlendirileceği veya etik eğitimi almanın mesleğe nasıl yansıdığını gösterebilecek tartışmalar henüz olgunlaşmamıştır. Eğitimde etik tartışmalarının yapılması ve bu tartışmaların uygulayıcılara yol göstermesi acil bir gerekliliktir.

EXTENDED ABSTRACT

A Review on Professional Ethics in Teaching

*

Başak Coşkun – Mustafa Çelikten
Sümer Science High School, Erciyes University

As a philosophical field of study ethics has a long history. There is a considerable amount of literature in professional ethic and ethical codes, as well. However, the changing status of school and teaching, and upward trend in unethical behaviors of teachers require ethics to be revisited and discussions to be made particularly on teachers' professional ethics in today's context. This study aims to contribute to the discussions needed. Specifically, it aims to review the discussions on conceptual definitions of ethics and professional ethics, to commentate on professional ethical codes in teaching in different countries, to portray the current situation of ethics education. In the study review method, literature review in particular, is employed to reach the research aims. Fundamental Turkish works in professional ethics in teaching (as Aydın, 2012) and the studies retrieved from academic databases constituted the data of the study and they were analyzed descriptively and thematically. The results show that ethics has a close relationship with morals, that is why they can sometimes be used interchangeably. But Aydın (2012) points out that these two terms have such differences that cannot be ignored. Morals are the prevailing standards of behavior that enable people to live cooperatively in groups. Morality describes the particular values of a specific group at a specific point in time. Moral refers to what societies sanction as right and acceptable (Gert, 1999, Cited in Bodur, 2017). The term ethics often describes the investigation and analysis of moral principles and dilemmas. Another way of defining 'ethics' focuses on the disciplines that study standards of conduct, such as philosophy, theology, law, psychology, or sociology. One may also define ethics as a method, procedure, or perspective for deciding how to act and for analyzing complex problems and issues (Resnik, 2011). When the analysis of complex problems and issues are done in a professional field, Professional ethics is the point in question. Professional ethics encompass the personal and corporate standards of behavior expected

by professionals. Professionals and those working in acknowledged professions exercise specialist knowledge and skill. How the use of this knowledge should be governed when providing a service to the public can be considered a moral issue and is termed professional ethics (Chadwick, 1998).

Although teaching is regarded as a moral profession itself, there is no guarantee for teachers to behave ethically all the time. In fact, according to Malone (2019) anyone who has spent time in the field knows of instances where individuals have crossed the line by engaging in unacceptable behavior. In the past 20 years there has been an unprecedented increase in teacher misconduct worldwide. As suggested by ancient thinkers such as Plato and Confucius, by modern writers such as Rousseau and Dewey, and by a growing number of contemporary authors teaching is not a “set of mechanical performances judged by the quality of product”. It is, rather, a “serving mission” or “a calling” which is generically subservient to a variety of moral ends (Sockett, 1993; Hansen, 2001, Cited in Sabbagh, 2009). According to this approach, the role of teaching to impart knowledge is inseparable from its moral role (Sabbagh, 2009). Besides being a subservient of moral ends itself, teaching is regarded as a profession which means it has to meet the requirements of being a profession. O’Neill and Bourke (2010) suggest that professionalism includes: (1) identification of a unique body of knowledge, skills and dispositions that helps define and guide occupational practices; (2) adherence to standards of behaviour that are regarded as desirable by members of the profession and the wider community that depends on its services; (3) processes to hold members to account on behalf of the community for the professional judgements they make; and (4) the willing commitment by all members to promote what the profession regards as ‘right’ and ‘good’ in its relations with the community. One practical way in which these four domains of professionalism may be unified is in the development of a code of ethical conduct. Codes permit: (1) occupational groups to articulate their aspirations for desirable behaviour; (2) individual practitioners to evaluate their practice in terms of shared norms; (3) the day-to-day decisions of practitioners to be questioned by those both inside and outside the occupational group; and (4) the ‘gentle discipline’ or ‘correct training’ of practitioners through

self-regulation of occupational behaviour (Foucault 1977, Cited in O'Neill and Bourke, 2010).

Ethical codes can be developed either by professional unions, governmental agencies or institutions. Yet, it is a necessity to have discussions on what values these codes are built upon and how they should be updated accordingly. In teaching profession, it is rather difficult to translate values to ethical codes, as, each situation has unique features (Freman, 2000). And when they are articulated either in this or that way, it isn't a guarantee of having teachers demonstrate ethical dispositions, behaviors and make good and right decisions. To fulfill these aspirations, it is widely accepted that teachers should have formal education on ethics (Campbell, 2013). Ethics education discussions are generally about why, what and how questions. That is to say, why teacher candidates need such an education, what should be taught in ethics education and how ethics should be taught are matters of debate. Why question is an easy one to answer, as mentioned above teaching is weaved with ethical dilemmas on a day-to-day basis. Even the simplest decisions made by teachers can bear an ethical question (Sabbagh, 2009). What question is a little more difficult one to answer easily. The disagreement is generally on whether improving virtuous teachers or improving reasoning capacities to help them ethically preferable decisions; whether teaching theories or providing them with real life experiences. How question is on whether an integrated approach should be employed or an isolated course on ethics should be taught (Campbell, 2013; Maxwell ve Schwimmer, 2016). In fact, similar to the worldwide trend, in Turkish faculties of education (e.g. METU and Erciyes University) there is a reluctance and incongruity in including a course on ethics. Different departments at the same university have different views on studying ethics as a course. Because while Foreign Language Teaching programs have Ethics and Morals in Education as a mandatory course, Mathematics Education or Computer and Educational Technologies departments don't have it even in their electives. It is clear that all these discussions on ethics extending back a long time haven't had the power of influencing teacher training practices in full measure.

The study has limitations as including mainly theoretical researches, that is why for further research meta-analysis studies and systematic review articles are suggested. For practitioners, it is urgently suggested that

the discussions on teaching of ethics are done duly and these discussions shape teacher training practices.

Kaynakça/References

- Altınkurt, Y., ve Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 113 – 128.
- Arslan Namlı, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mesleki etik ilkelerine uyma düzeyleri. *Journal of International Social Research*, 10(49), 389-395.
- Aydın, İ. (2012). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Benkhe, S. (2004). *APA's new ethics code from a pratitioners perspective*. 09.09.2019 tarihinde <https://www.apa.org/monitor/apr04/ethics> adresinden erişilmiştir.
- Bodur, H. (2017). Etiğin alet çantasına bakmak: ahlâk, etik ve ilintili temel kavramlar üzerine notlar. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, (7), 155-190.
- Boddington, P. (2017). *Towards a code of ethics for artificial intelligence*. Cham, Switzerland: Springer.
- Campbell, E. (2013). Cultivating moral and ethical professional practice. Sanger, M. ve Osguthorpe, R. (Ed.), *The moral work of teaching and teacher education. Preparing and supporting practitioners* içinde (ss. 29-44). New York: Teachers College Press.
- Cevizci, A., (2003) Ahlâki Görecilik, Cevizci, A. (Ed.), *Felsefe Ansiklopedisi Cilt 1* içinde (ss. 131-132). Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Colnerud, G. (2006). Teacher ethics as a research problem: Syntheses achieved and new issues. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 12(3), 365-385.
- Demirkasımoğlu, N., ve Kuru-Çetin, S., (2015). Öğretmen ve yöneticilerin etik ve etik dışı davranışlarının basına yansımaları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 34, 95-110.
- MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü (2015). *Eğitimciler için mesleki etik ilkeler*. 12.09.2019 tarihinde http://personel.meb.gov.tr/-meb_iys_dosyalar/2016_06/02032141_mesleki_etik_ilkeler.pdf adresinden erişilmiştir.

- Feldman, R. (2000). The ethics of belief. *Philosophy and Phenomenological Research*, 60(3), 667-695.
- Fenstermacher, G. D. (1990). Some moral considerations on teaching as a profession. J. I. Goodlad, R. Soder ve K. A. Sirotnik (Ed.), *The moral dimensions of teaching* içinde (ss. 130-151). San Francisco: Jossey-Bass.
- Frankel, M.S. (1989). Professional codes: why, how and with what impact? *Journal of Business Ethics* 8, 109-115.
- Freeman, R. E. (2000). Business ethics at the millennium. *Business Ethics Quarterly*, 10(1), 169-180.
- Gül, M. H. (2007). *Eğitim çalışanlarının eğitim sendikalarına bakışı, beklentileri ve sendikaların eğitim çalışanlarına yönelik faaliyetleri ve beklentileri* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., Yoysal, Ü. H. (2003). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Erciyes Üniversitesi İngiliz Dil Eğitimi Lisans Programı Öğretim Planı, 13.09.2019 tarihinde <http://dil.egitim.erciyes.edu.tr/section/00-0006> adresinden erişilmiştir.
- Erciyes Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı Öğretim Planı, 15.10.2019 tarihinde <http://matfen.egitim-erciyes.edu.tr/?id=000022> adresinden erişilmiştir.
- Eryılmaz, B., ve Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 19-45.
- Karagöz, N. (2013). Düşünmenin gücüyle adaylıktan öğretmenliğe nitelikli geçiş projesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(ÖYGE Özel Sayısı), 170-190.
- Kuçuradi, I. (2003). Etik ve etikler. *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 423(1), 7-9.
- Johnson, L., Vare, J., ve Evers, R. (2013). Let theory be your guide: Assessing the moral work of teaching. M. Sanger, ve R. Osguthorpe (Ed.), *The moral work of teaching and teacher education: Preparing and supporting practitioners* içinde (ss. 92-115). New York: Teachers College Press.
- Malone, J. L. (2009). *Professional ethics in rural Canadian psychology: Understanding the experiences of practising psychologists*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Faculty of Arts, Charles Sturt University.
- Maruyama, Y., ve Ueno, T. (2010). Ethics education for professionals in Japan: A critical review. *Educational Philosophy and Theory*, 42(4), 438-447.

- Maxwell, B., ve Schwimmer, M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education*, 45(3), 354-371.
- OECD and Pisa tests are damaging education worldwide.(2014). *The Guardian*. 11.09.2019 tarihinde https://www.theguardian.com/education/2014/may/06/oecd-pisa-tests-damaging-education-academics?CMP=tw_t_gu adresinden erişilmiştir.
- O'Neill, J., ve Bourke, R. (2010). Educating teachers about a code of ethical conduct. *Ethics and Education*, 5(2), 159-172.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Lisans Programı Öğretim Planı, 11.09.2019 tarihinde <http://ceit.metu.edu.tr/tr/lisans-program> adresinden erişilmiştir.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı Öğretim Planı (t.y), 10.09.2019 tarihinde https://catalog.metu.edu.tr/program.php?fac_prog=413 adresinden erişilmiştir.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Lisans Programı Öğretim Planı. (t.y)., 10.09.2019 tarihinde <https://fle.metu.edu.tr/en/after-2018-19-fall-term-english-language-teaching-undergraduate-program> adresinden erişilmiştir.
- Sabbagh, C. (2009). Ethics and teaching. L.J. Saha ve A.G. Dworkin (Ed.) *International handbook of research on teachers and teaching* içinde (ss. 683-693). Boston: Springer.
- Saraçoğlu, D. (10 Şubat 2014). Sosyal medya, olanaklar, sınırlar ve özgürlük 15.09.2019 tarihinde <https://dergi.bmo.org.tr/teknopolitika/sosyal-medya-olanaklar-sinirlar-ve-ozgurluk> adresinden erişilmiştir.
- Smith, W. E. (1998). Blurring the boundaries of academic intimacy and moral neutrality. What is the responsibility of the WPA? S. I. Fontain & S. M. Hunter (Ed.), *Foregrounding ethical awareness in composition and English studies* içinde (s. 70–82). Portsmouth, NH: Boynton/Cook.
- Soltis, J. F. (1986). Teaching professional ethics. *Journal of Teacher Education*, 37(3), 2-4.
- Tezcan, A. (2013). *Türkiye’de baskı gruplarının vergi mevzuatının oluşumuna etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erzincan Üniversitesi, Erzincan

- Tom, A. R. (1984). *Teaching as a moral craft*. Boston: Addison-Wesley Longman Ltd.
- United Kingdom Department for Education (2016). Teachers' standards, Ref: DFE-00066-2011, 11.09.2019 tarihinde <https://www.gov.uk/government/publications/teachers-standards> adresinden erişilmiştir.
- Urun, Z., ve Gökçe, A. T. The tactics of school principals for coping with the demands of pressure groups. *Journal of Teacher Education and Educators*, 4(1), 105-125.
- Webster, J., ve Watson, R. T. (2002). Analyzing the past to prepare for the future: Writing a literature review. *MIS Quarterly*, 26(2), xiii-xxiii.
- Yılmaz, K., ve Altunkurt, Y. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(2), 71-88.
- Yiğit, B., ve Bayraktar M. (2006). *Okul çevre ilişkileri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Coşkun, B. ve Çelikten, M. (2020). Öğretmenlik meslek etiği üzerine bir inceleme. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 686-710. DOI: 10.26466/opus.666967